

PRACE NAUKOWE

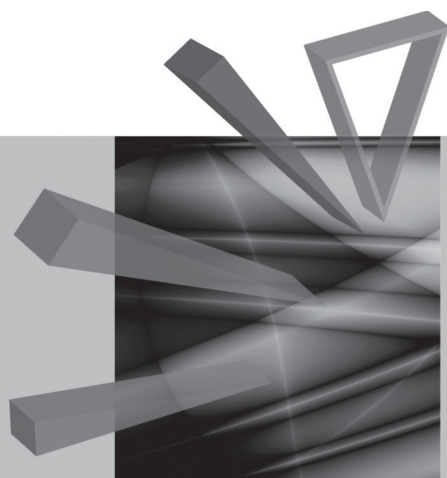
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

246

Polityka ekonomiczna

pod redakcją

Jerzego Sokołowskiego

Michała Sosnowskiego

Arkadiusza Żabińskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Beata Filipiak, Kazimierz Krupa, Andrzej Miszczuk,
Krystyna Piotrowska-Marczak, Marzanna Poniatowicz,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Joanna Szynal, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-209-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Nowa strategia rozwoju Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – jej uwarunkowania i ewaluacja	13
Piotr Adamczyk: Wykorzystanie rekomendacji w procesie inwestowania na rynku akcji	24
Agata Balińska: Jakość jako determinanta konkurencyjności agroturystyki	34
Przemysław Borkowski: Rola studium wykonalności w ocenie ryzyka projektu infrastrukturalnego	43
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Wybrane zagadnienia gospodarowania nieruchomościami w procesie rozwoju zrównoważonego	53
Paulina Filip: Franczyza jako system współpracy i finansowania przedsiębiorstw	65
Małgorzata Fronczek: Znaczenie Rosji jako partnera handlowego Polski w latach 1995-2010	76
Marcin Gospodarowicz: Analiza stanu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2006-2010	86
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prognoza rozwoju sieci bankomatów w Polsce	96
Anna Grabowska: Inwestycje na rynku sztuki jako narzędzie dywersyfikacji portfela inwestycyjnego w dobie kryzysów na rynkach finansowych..	106
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna jako element dynamizowania i ochrony polskiego rolnictwa	115
Renata Grochowska: Budżet unijny jako gra interesów państw członkowskich na przykładzie Wspólnej Polityki Rolnej	125
Marcin Jurewicz: Decentralizacja systemu niemieckich izb handlowo-przemysłowych	134
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna a zmiany w funkcjonowaniu sektora produkcji pierwotnej w Polsce	142
Lidia Kaliszczak: Przesłanki i przejawy kształtowania klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości na poziomie lokalnym	150
Renata Karkowska: Ryzyko systemowe – teoria i analiza przyczyn	160
Joanna Kenc: Efekty współpracy głównych miast województwa dolnośląskiego z ich miastami partnerskimi	170
Ewa Kołoszyc: Instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie po reformie Wspólnej Polityki Rolnej	179
Dorota Komorowska: Efektywność gospodarowania wybranych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych	188

Elwira Leśna-Wierszołowicz: Problemy systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce w kontekście skarg kierowanych do rzecznika ubezpieczonych w latach 2008-2011.....	199
Janusz Majewski: Pszczelarstwo w Polsce – wybrane problemy ekonomiczne.....	209
Dominika Malchar-Michalska: Rozwój polskiego rolnictwa w perspektywie roku 2030	219
Grażyna Mańczak: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a gospodarka Polski.....	229
Natalia Mańkowska: E-administracja a zdolność konkurencyjna gospodarki	240
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Sałek-Imińska, Monika Zajkowska: Restrukturyzacja jako sposób przeprowadzania zmian organizacyjnych na przykładzie Energa-Operator SA.....	250
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Problematyka wielkoobszarowych gospodarstw rolnych w ustawodawstwie polskim	260
Danuta Miłaszewicz: Postępy w realizacji zrównoważonego rozwoju jako kryterium oceny polityki ekonomicznej	270
Andrzej Miszczuk: Społeczno-ekonomiczne powiązania transgraniczne regionu peryferyjnego (na przykładzie Polski Wschodniej)	280
Bartłomiej Moszoro: Znaczenie innowacyjności przedsiębiorstw w strategii zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie regionalnym	291
Janusz Myszczyżyn: Przesłanki i ekonomiczne konsekwencje polityki protekcyjnej na przykładzie „unii żyta i żelaza”.....	300
Magdalena Olczyk: Zmiany strukturalne a konkurencyjność polskiego przemysłu	311
Artur Ostromęcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: Wpływ zmian wybranych czynników produkcji na towarowość i strategię rozwoju gospodarstw rolnych	322
Mieczysław Piechnik: Aspekty infrastruktury regionalnej i jej wpływ na rozwój turystyki w makroregionie Polski Wschodniej w latach 2000-2010.....	333
Zbigniew Piepiora: Aktywna polityka przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie zachodniopomorskim – aspekty finansowe	345
Wojciech Piontek: Implikacje teorii wyboru publicznego dla budowy gospodarki niskoemisyjnej i zasobooszczędnej.....	361
Zdzisław W. Puślecki: Zmiany we wzajemnych zależnościach w polityce rolnej między WTO i Unią Europejską.....	371
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Koncepcja CSR w aspekcie pracowników na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu z województwa mazowieckiego.....	381
Józef Rudnicki: Czy podział akcji maksymalizuje bogactwo akcjonariuszy?	391

Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efektywność publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2007-2009	403
Iwona Salejko-Szyszczyk: Ewolucja barier prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w Polsce	413
Anna Sieczko, Iлона Wyszyńska: Jakość usług w przedsiębiorstwie społecznym na przykładzie fundacji dzieciom „Zdążyć z Pomocą”	423
Magdalena Kinga Stawicka: Specjalne strefy ekonomiczne w Unii Europejskiej.....	434
Piotr Szajner: Wpływ reformy regulacji rynku cukru w UE na efektywność polskiego przemysłu cukrowniczego	444
Iwona Szczepaniak: Ocena poziomu samowystarczalności żywnościowej Polski w warunkach integracji i globalizacji gospodarczej	454
Piotr Szkudlarek: Polityka regionalna państwa w aspekcie budowy infrastruktury szerokopasmowej na przykładzie Polski Wschodniej.....	465
Paweł Szudra: Bariery lokalizacji małych przedsiębiorstw handlowych i usługowych.....	474
Agnieszka Ścianowska: Wpływ inwestycji współfinansowanych ze środków funduszu spójności na kształtowanie cen przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych.....	484
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Ewolucja aktywności innowacyjnej z perspektywy wielkości przedsiębiorstw w systemach regionalnych Polski.....	494
Marek Wigier: Efekty realizacji WPR w Polsce – doświadczenia i wyzwania w perspektywie do 2020 roku	504
Krzysztof Wiktorowski: Polityki i strategie rozwoju na tle systemu zarządzania rozwojem Polski.....	514
Tomasz Wojewodziec: Recesywne zachowania gospodarstw rolniczych prowadzonych przez przedsiębiorców ubezpieczonych w KRUS	523
Grażyna Wolska: Infrastruktura pocztowa w Polsce. Wybrane problemy badawcze	532
Agata Wójcik: Koszty i dochodowość polskich gospodarstw mlecznych należących do europejskiego stowarzyszenia producentów mleka w 2010 r.	542
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analiza sytuacji ekonomiczno-finansowej PGE – Polskiej Grupy Energetycznej SA.....	552
Józef Stanisław Zegar: Konkurencyjność ekonomiczna <i>versus</i> konkurencyjność społeczna w rolnictwie.....	563

Summaries

Franciszek Adamczuk: New development strategy for Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – conditions and its evaluation.....	23
Piotr Adamczyk: Using the recommendations in investing process on the share market.....	33
Agata Balińska: Quality as a determinant of the competitiveness of rural tourism.....	42
Przemysław Borkowski: Feasibility study in the assessment of infrastructure project risk.....	52
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Selected aspects of property management in sustainable development process.....	64
Paulina Filip: Franchising as a system of cooperation and financing of enterprises.....	75
Małgorzata Fronczek: The significance of Russia as Polish partner in foreign trade in years 1995-2010.....	85
Marcin Gospodarowicz: The analysis of enterprise development in rural areas in Poland in the years 2006-2010.....	95
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prediction of ATM network development in Poland.....	105
Anna Grabowska: Investments in the market of art as a way for the diversification of the investment portfolio in times of crises on the financial markets.....	114
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Common agricultural policy as an element of actuating and protecting Polish agriculture.....	124
Renata Grochowska: European budget as a business game of Member States based on the Common Agricultural Policy's example.....	133
Marcin Jurewicz: Decentralization of the system of German chambers of commerce.....	141
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: The Common Agricultural Policy and the changes in functioning of the original production's sector in Poland.....	149
Lidia Kaliszczak: Premises and manifestations of shaping the climate encouraging local entrepreneurship.....	159
Renata Karkowska: Systemic risk – theory and analysis of reasons.....	169
Joanna Kenc: The effects of town twinning cooperation of the main cities of Lower Silesia Voivodeship.....	178
Ewa Kołoszycz: Risk management tools in agriculture after the reform of the CAP.....	187
Dorota Komorowska: Management efficiency of the selected types of organic and conventional farms.....	198

Elwira Leśna-Wierszółowicz: Problems of the protection of pension system in Poland in the context of complaints referring to the Insurance Ombudsman between 2008 and 2011	208
Janusz Majewski: Beekeeping in Poland – selected economic problems.....	218
Dominika Malchar-Michalska: The development of Polish agricultural sector in the perspective of the year 2030	228
Grażyna Mańczak: Foreign direct investments and Polish economy	239
Natalia Mańkowska: E-government and competitive ability of the economy	249
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Salek-Imińska, Monika Zajkowska: Restructuring as a form of implementation of organizational changes on the basis of Energa-Operator SA	259
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Issues of multi-territorial farms in Polish legislation	269
Danuta Miłaszewicz: Progress towards sustainable development as a criterion of economic evaluations	279
Andrzej Miszczuk: Socio-economic transborder links of peripheral region (on the example of eastern Poland).....	290
Bartłomiej Moszoro: The importance of innovation of enterprises in the strategy of economic change management at the regional level	299
Janusz Myszczyzyn: Reasons and economic consequences of protectionist policy on the example of the “union of rye and iron”	310
Magdalena Olczyk: Structural changes and competitiveness in the Polish industry	321
Artur Ostromecki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Influence of change of chosen factors of production on the marketability and strategies of development of agricultural holdings	332
Mieczysław Piechnik: Aspects of regional infrastructure and its impact on the development of tourism in the macroregion of eastern Poland in the years 2000-2010.....	344
Zbigniew Piepiora: Active policy of natural disasters prevention in West Pomeranian Voivodeship – financial aspects	360
Wojciech Piontek: Implications of the public good theory for the creation of low carbon and resource-efficient economy.....	369
Zdzisław W. Puślecki: Changes in mutual interdependence between the WTO and the European Union in the agricultural policy	380
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Concept of CSR in the aspect of employees on the example of agribusiness enterprises from Mazowieckie Voivodeship.....	390
Józef Rudnicki: Do stock splits maximize shareholders’ wealth?.....	402
Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efficiency of public technical universities in Poland in 2007-2009.....	412

Iwona Salejko-Szyszcak: The evolution of the privatization barriers of public enterprises in Poland.....	422
Anna Sieczko, Iłona Wyszynska: Quality of services delivered by non-government organisations based on an example of charity for children „Zdążyć z Pomocą”	433
Magdalena Kinga Stawicka: Special economic zones in the European Union	443
Piotr Szajner: Impact of the EU sugar market reform on the efficiency of Polish sugar industry	453
Iwona Szczepaniak: Assessment of the level of food self-sufficiency of Poland in the conditions of economic integration and globalization.....	464
Piotr Szkudlarek: Regional policy of the state in the context of construction of broadband infrastructure on the example of eastern Poland.....	473
Paweł Szudra: Barriers of location of small trading and service companies .	483
Agnieszka Ścianowska: The influence of the investments cofinanced from the Coherency Fund sources on the price policy of water-sewage companies	493
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Evolution of innovative activity from the perspective of size of companies in regional systems in Poland .	503
Marek Wigier: Effects of the CAP in Poland – experiences and challenges in the perspective to 2020	513
Krzysztof Wiktorowski: Development policies and strategies against the background of the system of development management of Poland.....	522
Tomasz Wojewodziec: Recessive behaviors of farms run by entrepreneurs insured by KRUS.....	531
Grażyna Wolska: Postal infrastructure in Poland. Selected research problems.....	541
Agata Wójcik: Costs and profitability of Polish dairy farms belonging to the European Dairy Farmers in 2010.....	551
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analysis of economic and financial situation of PGE SA	562
Józef Stanisław Zegar: Economic competitiveness versus social competitiveness in agriculture.....	573

Agata Wójcik

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

KOSZTY I DOCHODOWOŚĆ POLSKICH GOSPODARSTW MLECZNYCH NALEŻĄCYCH DO EUROPEJSKIEGO STOWARZYSZENIA PRODUCENTÓW MLEKA W 2010 R.

Streszczenie: W artykule przedstawiono kształtowanie się kosztów bezpośrednich produkcji mleka, kosztów pracy i maszyn, kosztów ziemi, kosztów budynków, kosztów kwoty mlecznej, pozostałych kosztów oraz kosztów całkowitych w polskich gospodarstwach mlecznych. Najważniejszym źródłem przychodów w analizowanych gospodarstwach były przychody ze sprzedaży mleka. Dodatkowym źródłem przychodów była sprzedaż bydła, a także płatności bezpośrednie i bilans VAT oraz pozostałe przychody. Artykuł dostarcza także informacji o uzyskiwanych cenach za mleko, dochodach rolniczych netto, dochodach z tytułu zarządzania oraz progach rentowności badanych gospodarstw. Do przeprowadzenia badania wykorzystano dane z gospodarstw polskich specjalizujących się w produkcji mleka zebrane dla Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka (European Dairy Farmers) w 2011 r.

Słowa kluczowe: gospodarstwa mleczne, produkcja mleka, koszty, przychody.

1. Wstęp

Relacje między ponoszonymi kosztami i uzyskiwanymi cenami za produkty wytwarzane na rynek mogą istotnie różnić się między przedsiębiorstwami rolniczymi. Różnice tkwić mogą w sposobie organizacji produkcji oraz miejscu, w którym prowadzona jest działalność rolnicza. Stąd też w gospodarstwach istotne jest określenie poziomu kosztów, ich wpływu na osiągnięte wyniki oraz efektywność produkcji¹. W Polsce sytuacja gospodarstw nastawionych na produkcję mleka zależy od wielkości ekonomicznej i związanej z tym skali produkcji mleka. Im większe ekonomicznie gospodarstwa w Polsce, tym korzystniej wypadają na tle gospodarstw europejskich. Korzystna sytuacja dochodowa gospodarstw produkujących mleko

¹ P. Czarnota, *Koszty produkcji mleka w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie bydła mlecznego*, Roczniki Naukowe SERiA, tom XI zeszyt 1, Warszawa-Poznań-Olsztyn, 2009, s. 72.

w Polsce spowodowana jest szybkim wzrostem cen mleka po wstąpieniu do Unii Europejskiej oraz niskimi kosztami produkcji².

Celem opracowania było porównanie wyników ekonomicznych polskich gospodarstw mlecznych należących do Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka. Europejskie Stowarzyszenie Producentów Mleka (EDF – European Dairy Farmers) jest stowarzyszeniem powołanym przez rolników dla rolników. Jest to organizacja zrzeszająca przodujących producentów mleka w Europie umożliwiającą im wymianę doświadczeń i wiedzy oraz związek współpracujących producentów, przetwórców mleka i instytucji związanych z gałęzią produkcji mleka. Europejskie Stowarzyszenie Producentów mleka liczy ok. 400 członków, wśród których najliczniejsza grupa to rolnicy (ok. 70%) i doradcy rolniczy.

EDF zostało założone w 1990 r. w Stoneleigh w Wielkiej Brytanii przez vTI – Johann Heinrich von Thünen Institute Federal Research Institute for Rural Areas, Forestry and Fisheries oraz DLG – Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft (German Agricultural Society). Początkowo funkcjonowało jako „Club of European Dairy Farmers”, który służył producentom mleka w krajach europejskich jako forum. Polska uczestniczy w Europejskim Stowarzyszeniu Producentów Mleka od 1999 r.

Głównymi partnerami EDF są: DLG, które jest odpowiedzialne za zarządzanie i administrację stowarzyszeniem, vTI – prowadzące projekt „Porównanie Kosztów Produkcji Mleka”, a także Schauman, GEA Farm Technologies oraz Alltech. W stowarzyszeniu działa grupa EDF STAR (Scientific Team for Analysis and Research) złożona z doradców rolniczych oraz naukowców.

2. Obszar i metodyka badań

Do przeprowadzenia badania³ wykorzystano dane z gospodarstw specjalizujących się w produkcji mleka zebrane dla Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka (EDF – European Dairy Farmers). W badaniu, które przeprowadzono w 2011 r., zebrano dane z 2010 r. Wzięło w nim udział 288 gospodarstw z 18 europejskich krajów, którymi były: Austria, Belgia, Szwajcaria, Czechy, Niemcy, Dania, Hiszpania, Francja, Irlandia, Włochy, Holandia, Polska, Portugalia, Rosja, Szwecja, Słowacja, Ukraina i Wielka Brytania. Wyniki wszystkich gospodarstw zostały włączone do średniej EDF.

² R. Sass, *Polskie gospodarstwa mleczne na tle państw członkowskich UE-15*, Roczniki Nauk Rolniczych PAN, Seria G – Ekonomika Rolnictwa, Tom 96, Zeszyt 3, Warszawa 2009, s. 223.

³ Badania nad ekonomiką produkcji mleka są prowadzone w ramach międzynarodowego projektu badawczego niewspółfinansowanego nr DWM/N68/EDF-IFCN-AB/2008, przyznanego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego decyzją nr 203/N-EDF-IFCN-AB/2008/0 pt. „Międzynarodowa Sieć Gospodarstw Porównawczych – Bydło Mleczne, Europejskie Stowarzyszenie Producentów Mleka, Agri benchmark – żywiec wołowy. Konkurencyjność produkcji mleka i żywca wołowego w Polsce i na świecie”.

Polska grupa EDF liczyła 28 gospodarstw. Gospodarstwa polskie podzielono pod względem wielkości stada na następujące grupy:

- do 20 krów;
- 21-40 krów;
- 41-100 krów;
- 101-400 krów;
- powyżej 400 krów.

Do porównań wykorzystano średnie wszystkich kosztów w analizowanych gospodarstwach. Przy kosztach produkcji mleka uwzględniono metodykę liczenia obowiązującą w Europejskim Stowarzyszeniu Producentów Mleka, zgodnie z którą na koszty całkowite składają się:

- koszty bezpośrednie (koszty zakupu zwierząt, koszty weterynarza oraz leków, koszty inseminacji, koszty zakupu pasz, pozostałe koszty związane z produkcją zwierzęcą, koszty materiału siewnego, koszty nawożenia, koszty ochrony roślin, pozostałe koszty związane z produkcją roślinną);
- koszty pracy (koszty wynagrodzeń, koszty alternatywne rodzinnej siły roboczej, koszty usług obcych, koszty paliw, koszty energii, koszty utrzymania maszyn, koszty amortyzacji maszyn, koszty alternatywne maszyn);
- koszty budynków (koszty dzierżawy budynków, koszty utrzymania budynków, koszty amortyzacji budynków, koszty alternatywne budynków);
- koszty ziemi (koszty dzierżawy ziemi, koszty utrzymania ziemi, koszty podatku rolnego, koszty alternatywne ziemi);
- koszty kwoty mlecznej (koszty dzierżawy kwoty mlecznej, koszty kary za przekroczenie kwoty mlecznej, koszty alternatywne kwoty mlecznej);
- pozostałe koszty (koszty opłat, składek, ceł, ubezpieczeń, pozostałe koszty związane z amortyzacją, dzierżawą, utrzymaniem).

Metodyka EDF nie ujmuje kosztów kapitału.

Na przychody całkowite składają się:

- przychody ze sprzedaży mleka,
- przychody ze sprzedaży zwierząt,
- przychody z tytułu płatności bezpośrednich i bilansu VAT,
- pozostałe przychody.

Zgodnie z metodyką EDF dochód z tytułu zarządzania otrzymuje się przez pomniejszenie przychodów całkowitych o koszty całkowite produkcji mleka (wraz z kosztami alternatywnymi). Dochód rolniczy netto kalkuluje się, pomniejszając dochód z tytułu zarządzania o koszty alternatywne pracy, ziemi i kapitału.

Kalkulowany przez Europejskie Stowarzyszenie Producentów Mleka pierwszy próg rentowności jest ceną mleka konieczną do pokrycia całkowitych kosztów produkcji mleka, nieuwzględniających kosztów alternatywnych. Drugi próg rentowności jest to cena mleka konieczna, aby pokryć całkowite koszty produkcji mleka powiększone o koszty alternatywne pracy, ziemi i kapitału.

Walutą, która posłużyła do porównań cen, było PLN. Przeliczono ją według średniego rocznego kursu EUR NBP z 2010 r. (3,9946 PLN/1 EUR). Wyniki skalkulowano w przeliczeniu na 100 kg ECM (Energy Corrected Milk), tj. mleka o skorygowanej wartości białka 3,3% i tłuszczu 4%.

W pracach ekonomiczno-rolniczych często stosowany jest celowy wybór gospodarstw możliwie najwierniej odzwierciedlających wielkość i strukturę populacji⁴. W Europejskim Stowarzyszeniu Producentów Mleka podstawowym kryterium doboru gospodarstw do badania jest specjalizacja gospodarstwa w produkcji mleka. W większości uczestniczących w EDF krajów do badania wybierane są gospodarstwa najlepsze pod względem systemu produkcyjnego oraz wydajności. Kolejnym kryterium doboru gospodarstw do badania jest możliwość współpracy sieci EDF z danym gospodarstwem.

Tabela 1. Produkcja mleka i wydajność mleczna w gospodarstwach polskich należących do EDF w zależności od wielkości stada w 2010 r.

Wyszczególnienie	Wielkość stada krów					Średnia	
	<20	21-40	41-100	101-400	>400	PL	EDF
Produkcja mleka (t ECM)	107	177	457	1687	7105	1146	1757
Wydajność mleczna krów (kg ECM/rok)	6450	6702	8055	7198	7823	7208	8136

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2011.

Produkcja mleka w gospodarstwach polskich w 2010 r. wyniosła średnio 1146 t ECM (tab. 1). Produkcja mleka we wszystkich gospodarstwach należących do EDF kształtowała się przeciętnie na poziomie 1758 t ECM.

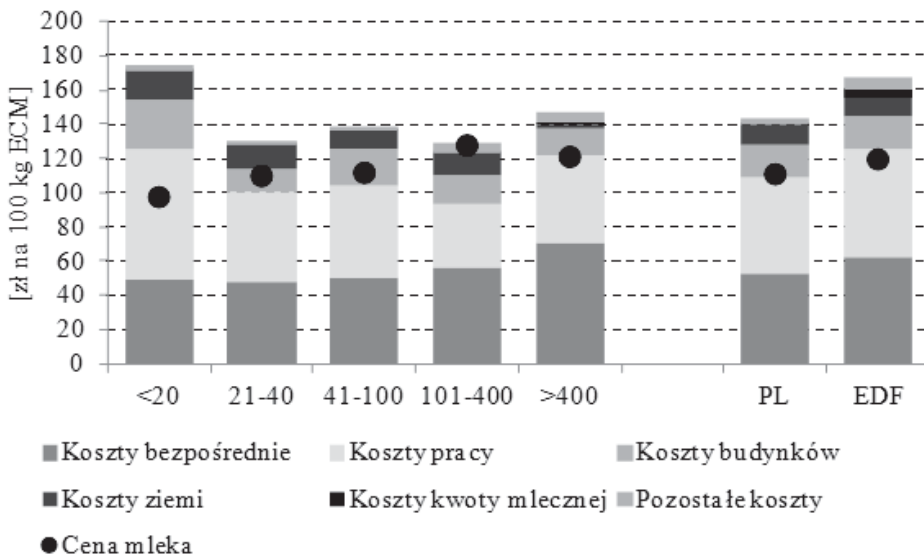
Roczna wydajność mleczna krów w gospodarstwach polskich w 2010 r. wyniosła przeciętnie 7208 kg ECM (tab. 1). Najniższą średnią wydajnością mleczną charakteryzowały się gospodarstwa polskie najmniejsze pod względem wielkości stada (6450 kg ECM). Najwyższą wydajność mleczną osiągały gospodarstwa utrzymujące od 41 do 100 krów (8055 kg ECM).

3. Wyniki badań

Przeciętny całkowity koszt wyprodukowania 100 kg ECM w najmniejszych gospodarstwach polskich w 2010 r. wyniósł 175 zł na 100 kg ECM (rys. 1). Wartość ta była wyższa o 8 zł na 100 kg ECM od średnich kosztów ponoszonych w gospodarstwach EDF i aż o 31 zł na 100 kg ECM od średnich kosztów polskich gospodarstw EDF.

⁴ S. Krasowicz, *Analiza i ocena gospodarstw ekologicznych integrowanych i tradycyjnych w rejonie Polski Północno-Wschodniej na tle warunków przyrodniczych i ekonomicznych rolnictwa*, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy 1996.

Na najniższym poziomie kształtowały się średnie koszty całkowite w grupie gospodarstw posiadających od 21 do 40 krów oraz od 101 do 400 krów – wyniosły one 130 zł na 100 kg ECM w każdej z grup. Gospodarstwa z tych grup ponosiły przeciętne koszty niższe o 38 zł na 100 kg ECM niż wszystkie gospodarstwa należące do EDF.

Rys. 1. Poziom kosztów produkcji mleka w gospodarstwach polskich należących do EDF w zależności od wielkości stada w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2011.

Największe znaczenie w kosztach całkowitych w badanych gospodarstwach polskich w 2010 r. miały koszty pracy (rys. 1). Najwyższymi kosztami pracy i maszyn charakteryzowała się grupa gospodarstw najmniejszych pod względem wielkości stada (77 zł na 100 kg ECM). Na tak wysokie koszty największy wpływ miały znacznie wyższe koszty nieopłacanej rodzinnej siły roboczej uwzględniane w metodyce EDF. Najniższe koszty związane z pracą ponosiły gospodarstwa utrzymujące od 101 do 400 krów (37 zł na 100 kg ECM).

Drugim co do wielkości elementem kosztów całkowitych w 2010 r. były koszty bezpośrednie (rys. 1). W gospodarstwach posiadających największe stada krów przeciętne koszty bezpośrednie były najwyższe i kształtowały się na poziomie 71 zł na 100 kg ECM. Wszystkie pozostałe badane grupy gospodarstw ponosiły koszty bezpośrednie na zbliżonym poziomie, średnio 51 zł na 100 kg ECM.

W gospodarstwach polskich trzecim co do wielkości elementem kosztów całkowitych w 2010 r. były koszty budynków (rys. 1). Najwyższymi kosztami budynków

charakteryzowały się gospodarstwa utrzymujące do 20 krów (28 zł na 100 kg ECM). Gospodarstwa posiadające stada od 21 do 40 krów ponosiły te koszty na dwa razy niższym poziomie niż gospodarstwa najmniejsze. Było to spowodowane znacznie niższymi kosztami amortyzacji budynków.

Koszty ziemi to kolejna grupa analizowanych kosztów w badanych gospodarstwach w 2010 r. (rys. 1). Koszty te malały wraz ze wzrostem wielkości stada i wynosiły średnio od 7 zł na 100 kg ECM w gospodarstwach największych do 17 zł na 100 kg ECM w gospodarstwach najmniejszych.

Przeciętne koszty kwoty mlecznej w 2010 r. osiągnęły wartość 0,3 zł na 100 kg ECM we wszystkich badanych grupach gospodarstw i w całości składały się z kosztów alternatywnych kwoty mlecznej (rys. 1). Pozostałe koszty ponoszone w gospodarstwach polskich w 2010 r. kształtowały się średnio na poziomie 3 zł na 100 kg ECM.

W kosztach bezpośrednich polskiej grupy EDF dominowały koszty pasz własnych i pochodzących z zakupu, stanowiąc 71% tych kosztów (tab. 2). Koszty pasz wyniosły średnio 37 zł na 100 kg ECM w badanych gospodarstwach polskich. Koszty te rosły wraz ze wzrostem wielkości stada i wyniosły od 35 zł na 100 kg ECM w gospodarstwach najmniejszych do 53 zł na 100 kg ECM w gospodarstwach największych. Drugim co do wielkości elementem kosztów bezpośrednich były pozostałe koszty bezpośrednie związane z produkcją roślinną i zwierzęcą, które w polskich gospodarstwach EDF średnio wynosiły 8 zł na 100 kg ECM. Gospodarstwa polskie w 2010 r. przeznaczyły na usługi weterynaryjne i leki przeciętnie 3 zł na 100 kg ECM. Kategorie kosztów, takie jak zakup zwierząt oraz inseminacja, kształtowały się w gospodarstwach należących do polskiej grupy EDF w 2010 r. średnio na poziomie 2 zł na 100 kg ECM.

Tabela 2. Koszty bezpośrednie produkcji mleka w gospodarstwach polskich należących do EDF w zależności od wielkości stada w 2010 r. [zł na 100 kg ECM]

Wyszczególnienie	Wielkość stada krów					Średnia	
	<20	21-40	41-100	101-400	>400	PL	EDF
Koszty bezpośrednie razem	49,0	48,1	50,9	56,1	71,2	52,4	62,0
Koszty zakupu zwierząt	0,0	0,8	2,4	4,2	1,6	1,5	2,4
Koszty inseminacji	2,0	1,7	2,0	1,0	2,0	1,8	2,6
Koszty weterynarza i leków	2,8	3,0	2,1	7,0	3,9	3,2	4,6
Koszty pasz własnych i zakupu	34,6	34,1	36,6	38,3	53,3	37,4	42,2
Pozostałe koszty bezpośrednie	9,6	8,5	7,8	5,7	10,3	8,4	10,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2011.

Koszty alternatywne rodzinnej siły roboczej malały wraz ze wzrostem wielkości stada przy równoczesnym wzroście kosztów wynagrodzeń (tab. 3). Najniższe koszty wynagrodzeń poniosły gospodarstwa posiadające od 21 do 40 krów (0,2 zł na 100 kg

ECM). Średnie koszty wynagrodzeń najwyższe były w grupie gospodarstw największych i wyniosły 23 zł na 100 kg ECM.

Tabela 3. Koszty pracy produkcji mleka w gospodarstwach polskich należących do EDF w zależności od wielkości stada w 2010 r. [zł na 100 kg ECM]

Wyszczególnienie	Wielkość stada krów					Średnia	
	<20	21-40	41-100	101-400	>400	PL	EDF
Koszty wynagrodzeń	3,2	0,2	1,7	10,0	22,6	4,7	11,5
Koszty nieopłacanej rodzinnej siły roboczej	32,3	24,4	13,0	2,8	–	17,9	20,9
Koszty usług obcych	3,9	3,2	4,6	2,6	3,3	3,7	7,6

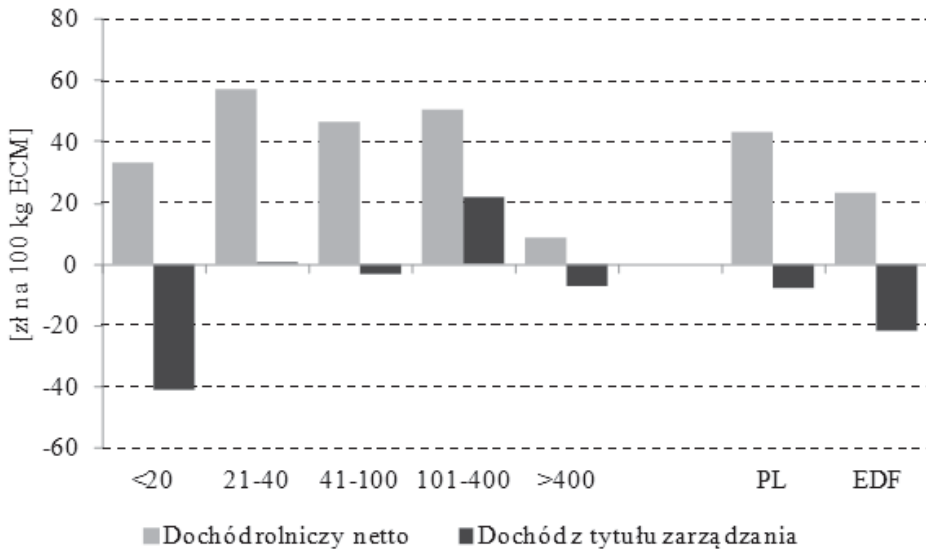
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2011.

Gospodarstwa należące do polskiej grupy EDF w 2010 r. uzyskiwały przeciętnie przychody całkowite (w tym przychody ze sprzedaży mleka – 111 zł na 100 kg ECM) w wysokości 136 zł na 100 kg ECM (tab. 4). Najwyższymi przychodami całkowitymi charakteryzowały się gospodarstwa utrzymujące od 101 do 400 krów (152 zł na 100 kg ECM) – w tym również najwyższe przychody z tytułu sprzedaży mleka (128 zł na 100 kg ECM). Najniższe przychody całkowite osiągały gospodarstwa posiadające od 21 do 40 krów (130 zł na 100 kg ECM). Najmniej za mleko w 2010 r. uzyskiwały gospodarstwa najmniejsze pod względem wielkości stada (97 zł na 100 kg ECM). Najniższe wpływy ze sprzedaży bydła odnotowały gospodarstwa posiadające od 21 do 40 krów oraz od 21 do 40 krów (15 zł na 100 kg ECM), a najwyższe – gospodarstwa utrzymujące od 101 do 400 krów (23 zł na 100 kg ECM). Gospodarstwa utrzymujące do 20 krów uzyskały najwyższe płatności bezpośrednie na najwyższym poziomie wśród badanych grup, 15 zł na 100 kg ECM. Przeciętnie w badanych gospodarstwach polskich pozostałe przychody wynosiły 1 zł na 100 kg ECM.

Tabela 4. Źródła przychodów w gospodarstwach polskich należących do EDF w zależności od wielkości stada w 2010 r. [zł na 100 kg ECM]

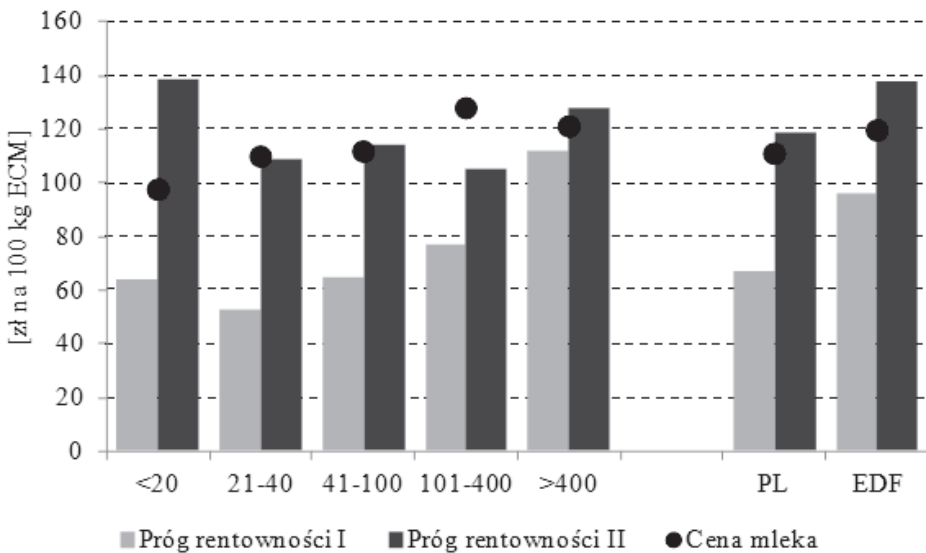
Wyszczególnienie	Wielkość stada krów					Średnia	
	<20	21-40	41-100	101-400	>400	PL	EDF
Przychody całkowite	133,9	130,1	135,7	151,5	140,2	135,9	145,3
Przychody ze sprzedaży mleka	97,4	109,7	111,6	127,7	120,9	110,8	119,5
Przychody ze sprzedaży bydła	18,1	15,0	14,6	22,5	15,9	16,5	16,3
Przychody z tytułu płatności bezpośrednich i bilansu VAT	15,0	5,3	8,7	1,0	0,1	7,3	4,8
Pozostałe przychody	3,4	0,1	0,7	0,3	3,3	1,4	4,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2011.

Rys. 2. Dochód rolniczy netto i dochód z tytułu zarządzania w gospodarstwach polskich należących do EDF w zależności od wielkości stada w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2011.

Rys. 3. Progi rentowności w gospodarstwach polskich należących do EDF w zależności od wielkości stada w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EDF 2011.

Dochód rolniczy netto (nieuwzględniający kosztów alternatywnych) był wartością dodatnią we wszystkich badanych gospodarstwach polskich (rys. 2). Najwyższy dochód rolniczy netto, który kształtował się na poziomie 57 zł na 100 kg ECM, osiągnęły gospodarstwa utrzymujące od 21 do 40 krów. Gospodarstwa posiadające stada powyżej 400 krów uzyskiwały najniższy dochód rolniczy netto – 9 zł na 100 kg ECM.

Dochód z tytułu zarządzania (uwzględniający koszty alternatywne) był wartością dodatnią tylko w gospodarstwach utrzymujących od 21 do 40 krów oraz 101–400 krów, odpowiednio: 0,3 i 22 zł na 100 kg ECM (rys. 2).

Wszystkie badane gospodarstwa uzyskiwały cenę mleka konieczną, aby osiągnąć pierwszy próg rentowności (rys. 3). Drugi próg rentowności osiągnęły tylko gospodarstwa posiadające od 21 do 40 krów oraz od 101 do 400 krów. Gospodarstwa najmniejsze pod względem wielkości stada krów otrzymywały cenę mleka za niską aż o 41 zł na 100 kg ECM, aby osiągnąć drugi próg rentowności.

4. Podsumowanie

Przedstawione badanie na podstawie danych z polskich gospodarstw należących do Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Mleka wskazuje, że gospodarstwa mleczne w Polsce w zależności od wielkości stada krów są zróżnicowane pod względem ponoszonych kosztów produkcji mleka i osiąganych dochodów.

Ceny mleka w badanych gospodarstwach były dość zróżnicowane. W większości gospodarstw uzyskiwana cena mleka nie pozwoliła na pokrycie całkowitych kosztów produkcji mleka uwzględniających koszty alternatywne we wszystkich badanych latach.

Najkorzystniejszym poziomem kosztów produkcji mleka charakteryzowały się gospodarstwa utrzymujące od 21 do 40 krów oraz od 101 do 400 krów. W gospodarstwach posiadających najmniejszą liczbę krów zaobserwowano najwyższe całkowite koszty produkcji mleka oraz najwyższe koszty bezpośrednie.

Najkorzystniejszym dochodem rolniczym netto charakteryzowały się gospodarstwa utrzymujące od 21 do 40 krów. Pod względem uzyskiwanych dochodów najgorsze wyniki osiągały gospodarstwa najmniejsze pod względem wielkości stada.

Literatura

Czarnota P., *Koszty produkcji mleka w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie bydła mlecznego*, Roczniki Naukowe SERiA, tom XI zeszyt 1, Warszawa-Poznań-Olsztyn 2009.

EDF Report 2011: European Dairy Farmers (EDF), Johann Heinrich von Thünen Institute. Federal Research Institute for Rural Areas, Forestry and Fisheries, Institute of Farm Economics, Braunschweig.

Krasowicz S., *Analiza i ocena gospodarstw ekologicznych integrowanych i tradycyjnych w rejonie*

Polski Północno-Wschodniej na tle warunków przyrodniczych i ekonomicznych rolnictwa, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy 1996.

Sass R., *Polskie gospodarstwa mleczne na tle państw członkowskich UE-15*, Roczniki Nauk Rolniczych PAN, Seria G – Ekonomia Rolnictwa, Tom 96, Zeszyt 3, Warszawa 2009.

COSTS AND PROFITABILITY OF POLISH DAIRY FARMS BELONGING TO THE EUROPEAN DAIRY FARMERS IN 2010

Summary: Costs, outputs and profitability of Polish farms specializing in milk production in 2010 are analyzed in this paper. The analysis is made by using European Dairy Farmers data. Research includes milk price, total costs of milk production, direct costs, labour related costs, land costs, buildings costs, quota costs, milk and animal returns, farm income and break-even-points.

Keywords: dairy farms, milk production, costs, revenues.